Rudolf Jašík Námestie svätej Alžbety (1958)

– **protivojnový, psychologický a spoločenský román;**
– odohráva sa v období 2. svetovej vojny; obdobie trvania Slovenskej republiky, v krátkom časovom úseku od leta do jesene r. 1941;
– dej sa odohráva v **„meste pod viničným vrchom“** (perifráza – nepriame pomenovanie) **v Nitre**;
– autor si všíma medziľudské vzťahy ovplyvnené vojnou a fašizmom; je to **prvý román v slovenskej literatúru s témou tzv. židovskej otázky a jej tragického riešenia vo vojnovej Slovenskej republike;**

Téma: tragická láska dvoch mladých ľudí; jej nenaplnenie sa stáva obžalobou vojny a fašizmu (podobne zobrazil tragickú lásku Romain Rolland v diele Peter a Lucia a Jan Otčenášek v diele Romeo, Julie a tma); násilné opatrenia /represálie/ voči židovskému obyvateľstvu.

Kompozícia: 15 kapitol, každá so samostatným **symbolickým názvom**; román je uvedený **mottom**:
„Láska je nesmrteľná. Neumiera. Len ide do hrobu.“
– dejová línia je prerušovaná reflexiami (úvahami) a lyrickými opismi; záver vyznieva symbolicky; pomenúva dobu fašizmu, ktorú autor zobrazil: *„ Domy sú temné... ľudia spia, lebo je noc... Noc...“*

Postavy: Igor Hamar, jeho matka, **Eva Weimannová**, jej otec **Samko**, mama, brat Róbert, **Maxim Schlesinger, Maguš, Flórik, Haso, Žltý Dodo, Erna**
– autor zobrazuje všetky sociálne vrstvy v meste; postavy sa delia na tie, ktoré sa pridali k fašistom a na obete fašistov.

Dej: Igor ľúbi Evu, židovské dievča, priateľku z detstva; stretávajú sa pod vežou alebo vo veži Kostola svätej Alžbety, ktorý sa nachádza na Námestí svätej Alžbety; do mesta prichádzajú nemecké vojská; všetci Židia aj Eva na základe Norimberských zákonov musia nosiť žltú hviezdu; Igor sa obáva o Evin osud; Maguš mu poradí, aby dal Evu pokrstiť; miestny farár žiada za krstný list 10 000 Sk ; Igor nemôže zohnať peniaze, nedá mu ich ani Evin otec, ani pani Erna; nakoniec mu pomôže Maxi, ktorý predá kone Evinmu otcovi Samovi; kňaz však zo strachu odmietne Eve vydať krstný list; Eva prichádza bývať k Igorovi a pomôže mu doopatrovať na rakovinu chorú matku; Maguš poradí Igorovi, aby s Evou odišli na Horniaky za jeho bratom; jedného dňa sa Igor vráti z práce a od susediek sa dozvie, že Evu s ostatnými Židmi odviedlo komando na čele s Flórikom; zavreli ich na noc do školy; na ďalší deň ich zhromaždia na lúke a odvádzajú ich na stanicu; nemecký major bezdôvodne zastrelí malého židovského chlapca /zavolá ho k sebe, ponúkne mu čokoládu a zabije ho/; Eva spolu s ďalšími dvoma Židmi chcú chlapca odniesť, no nemeckí vojaci ich zastrelia; Eva zomiera s Igorovým menom na perách; Igor z pomsty zabije železnou tyčou Flórika a sám sa chce utopiť v rieke, no Maguš, ktorý práve roznáša komunistické letáky ho presvedčí, že tým sa nič nezmení a odvádza ho preč.

Charakteristiky postáv:

Igor Hamar – 18-ročný chlapec z chudobnejšej rodiny, žije s ťažko chorou matkou na rakovinu na predmestí Nitry; otec mu umrel na týfus, nemali peniaze a tak nemohol ukončiť školu, musel zabezpečiť domácnosť; zarába si príležitostnými prácami vo vinici, upratovaním holičstva u Flórika, ako nosič na stanici, pomáha Samovi a Maximu rozvážať uhlie po meste; svetlým bodom jeho života je Eva , s ktorou sa každý deň stretáva a ich priateľstvo prerastie do lásky; Igor nemá skúsenosti so ženami, spolužiak Žltý Dodo ho zoznámi s prostredím periférie, no ženy prostitútky sa mu hnusia; svoju prvú milostnú noc prežije Igor s paničkou Ernou, ktorej niesol batožinu a ktorá ho zvedie; Igor má výčitky svedomia; Igor sa snaží ochraňovať Evu a súcíti aj s ostatnými prenasledovanými židmi; nerozdeľuje ľudí podľa viery, neuvažuje o politike, nič o nej nevie, podvedome však cíti, že sa deje veľká nespravodlivosť; keď umiera Eva, uchýli sa k vražde, počká Flórika pred Helderovou vilou a niekoľkokrát ho udrie tyčou po hlave; Igor predstavuje individuálnu vzburu, je to proletár, ktorý sa politicky uvedomuje cez osobnú tragédiu v rodine a hlavne v láske; je obeťou vojny.

Eva Weimannová – dcéra drobného židovského živnostníka; je zvyknutá pracovať, je poslušná, pokorná, nežná, oddane ľúbi Igora a verí mu; ticho znáša osud, ktorý ju postihol; nie je pesimistická, len má strach; necíti sa hrdinkou ani bojovníčkou, chce len žiť; je medzi prvými odvlečenými Židmi z mesta; v škole myslí na Igora a utešuje aj ostatných Židov; cestou na stanicu zbadá Igora a vzájomne sa počujú vyslovovať svoje mená; je obeťou vojny.

Samo Weimann – 50-ročný pracovitý Žid; so spoločníkom Maxim rozvážajú uhlie po meste; Samo sa chce osamostatniť a odkúpiť povoz od Maxiho; neberie vážne reči Maxiho o Hitlerových zámeroch; poslušne si pripína žltú hviezdu na kabát; proti Igorovi nemá nič, no bol by radšej, keby si Eva našla bohatého židovského chlapca; nie je ochotný požičať Igorovi peniaze na Evin krstný list ; po smrti Evy navštívi Maxiho a rozlúči sa s nim; odprosí aj Igora za to, že mu nedal peniaze pre Evu, cíti vinu; nakoniec otrávi ženu, syna aj seba, lebo nechce, aby skončili ako Eva /kapitola Posledná večera/.

Maxi – Samov spoločník vo firme na rozvoz uhlia; múdry a bystrý Žid; pochopil situáciu, reálne vidí, že pre Židov niet budúcnosti; je smelý; žltú hviezdu si pripne na chrbát; pomôže Igorovi, predá povoz Samovi a dá mu peniaze; po smrti Evy je nešťastný, že ešte žije a musí sa pozerať na tú tragédiu.

Maguš – obuvník, komunista; pracuje pre stranu v ilegalite; zidealizovaná postava; na námestí obľúbený, lebo vie poradiť a všetko vyriešiť.

Žltý Dodo – Igorov priateľ z detstva, zlodej z periférie, pasák, ktorý žije medzi prostitútkami; začne spolupracovať s fašistami, udáva Židov, ktorí nenosia hviezdu, za jedného žida dostane 100 Sk; nakoniec udáva aj tých, ktorých potrebujú kolaboranti usvedčiť; hnusí sa sám sebe, má výčitky svedomia a peniaze prepíja v krčme.

Flórik – holičský majster žijúci na predmestí; sníva o peknom holičstve na hlavnej ulici; na pohľad úslužný aj zručný; bol presvedčený o tom, že je najlepším holičom v meste; jeho živnosť prosperoval aj vďaka Židom, ktorí žili na predmestí; po príchode Nemcov do mesta vyvesil na holičstvo oznam Židov neholím a ani nestrihám; najprv sa zo Slovenskej republiky vysmieval, no keď zistil, že sa môže na majetku Židov obohatiť, vstúpil do HSĽS aj do gardy; dal si ušiť gardistickú uniformu a čižmy, stal sa politickým referentom a vzdal sa živnosti; poklonkuje sa a čaká na príležitosť; po ulici mesta chodí pyšný, no nikto sa mu nezdraví a nikto sa ho nebojí; vodí Nemcov pri zatýkaní Židov, udá aj Evu; po streľbe na stanici sľúbi kožušníkovi Židovi Helderovi, že mu pomôže ujsť do Londýna; odvedie ho za mesto a tam ho s jeho ženou a 7-ročným synom zabije; získa po ňom jeho vilu aj majetok; nakoniec ho Igor zabije pre to, že udal Evu; je to karierista, kolaborant, arizátor.

Erna – 23-ročná vdova po židovskom bohatom advokátovi; musí sa vydať za príživníka a ponemčenca Kvika, aby sa zabudlo na to, že bola manželkou Žida, ak nechce prísť o vilu a bohatstvo; túžila po láske, a keďže ju nemala, nechce ju dopriať ani iným, preto nepožičia Igorovi peniaze, keď ju príde prosiť o pomoc pre Evu.

Forma – pre román je typická **lyrizácia a metaforika textu**, lyrické časti sa prelínajú s dejom; výrazné postavenie v románe má rozprávač (er-forma), ktorý vstupuje do pásma postáv, prihovára sa im, uvažuje za postavy, komentuje ich správanie, dovysvetľuje nepochopené /podobne ako J. C. Hronský/; dramatické situácie autor metaforizuje, vetu skracuje, rytmizuje; často využíva kontrast, napr. Igor – Dodo, Eva – Erna, čierne – svetlé; celým dielom sa nesie biblická symbolika, napr. v názvoch kapitol /Božie oko, Posledná večera/; v románe je prítomná symbolika lásky – medzi Igorom a Evou, ale aj chýbajúcej lásky medzi ľuďmi a národmi v čase vojny; lásku autor zbožšťuje, venuje jej veľa priestoru v úvahách a v autorskej reči; mottom o láske je uvedené aj celé dielo.